

Leervragen in beeld

Kijken met kinderen

School Video Interactie Begeleiding (SVIB) is een metho- diek waarmee leerkrachten of leerlingen doelgericht kunnen werken aan eigen leervragen. Een videocamera is daarbij een onmisbaar hulpmiddel. Kijken met kinderen is een van de vele toepassing van SVIB. Kinderen formuleren bij deze aanpak persoonlijke leervragen die aansluiten bij een leervraag op groepsniveau. Zo ontstaat een groepsplan met aandacht voor hun individuele leerbehoeftes.

SVIB is een begeleidingsmethodiek die in het basisonderwijs steeds vaker wordt ingezet. Het doel daarbij is om het vakman- schap van leerkrachten verder te ontwikkelen. Typend voor SVIB is het gebruik van een vi- deocamera. Hiermee kun je de werkelijkheid op een objectieve wijze vastleggen. De video-

beelden vormen samen met een leervraag de basis van een SVIB-traject. De reflectie op het handelen en het vinden van handelingsal- ternatieven start bij het kijken en luisteren naar de videobeelden. Met deze beelden kun je zelf antwoorden vinden op eigen leervragen. Nieuwe inzichten ontstaan en gedragsal-

Foto's: Vincent Klabbers

ternatieven worden uitprobeerde. Hiervan worden opnieuw opnames gemaakt. Een terugkerende vraag bij het bekijken van de beelden is wat je kunt zien en kunt horen in relatie tot de gestelde leervraag.

Leren op twee niveaus

Kijken met kinderen brengt leerprocessen op gang op twee niveaus. Voor leerkrachten geldt dat zij vanuit de structuur van SVIB leren om kinderen hierin te begeleiden. Bij Kijken met kinderen gaat het om wat kinderen zelf willen leren. De leerkracht helpt hen om latent aanwezige leervragen concreet te formuleren. Ze mogen gerust een beetje van elkaar verschillen, als ze maar verwant zijn aan elkaar. In het beschreven voorbeeld hebben de vragen van de kinderen allemaal betrekking op samenwerking met gebruik van een taakverdeling.

De leerkracht wisselt tijdens dit begeleidingsproces steeds van rol. Hij is op het ene moment een gespreksleider die kinderen activeert om na te denken en om te kijken en luisteren naar videobeelden. Op het andere moment is hij iemand die compenseert. Hij geeft bijvoorbeeld uitleg over hoe je een leervraag kunt formuleren of over de werkwijze rondom het gebruik van een videocamera.

Leervragen op een whiteboard

Kinderen leren door samen te kijken naar opnames en door hierop te reflecteren. Jan Hoefnagels van basisschool De Kastanjelaar in Milheeze is in zijn groep aan de slag gegaan met Kijken met kinderen en hij is hierbij begeleid door de auteur. Jan Hoefnagels zit samen met de leerlingen van zijn groep 7 in de kring. Hij herinnert eraan dat de kinderen al enige tijd met een bepaalde taakverdeling samenwerken in groepen (taakkapitein, stiltekapitein, tijdbewaker, schrijver). Meester Jan zegt dat deze taken beter kunnen worden uitgevoerd en de kinderen reageren daarop instemmend; dat inzicht was blijkbaar al bij de kinderen aanwezig. Meester Jan stelt vragen en stimuleert de kinderen om te verwoorden wat er aan het uitvoeren van de taken verbeterd kan worden. Meester Jan maakt notities op het whiteboard zodat een samenvatting van het gesprek ontstaat. Na tien minuten verandert de leerkracht van rol. Hij vertelt dat

je leervragen kunt formuleren waarmee je in een of twee zinnen zegt wat je wilt leren. Een goede leervraag is klein genoeg om eraan te kunnen werken en begint met het woord 'ik' of met 'Hoe kan ik ...' Zo'n leervraag maakt concreet wat je precies wilt verbeteren. Dit onderwerp is duidelijk afgebakend tot een klein onderdeel waaraan met enkele opnames en gesprekken kan worden gewerkt. Meester Jan deelt blaadjes uit en vraagt de kinderen om individueel een poging te wagen. 'Formuleer een persoonlijke leervraag die iets te maken heeft met het samenwerken in onze groep.' Het is stil en de kinderen schrijven.

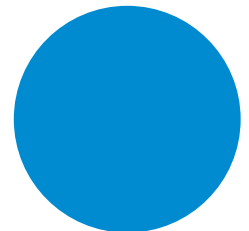
Het gesprek dat volgt, is leerzaam. Op het whiteboard groeit de lijst met leervragen: 'Ik wil leren om vaker een vraag te stellen aan de anderen kinderen', 'Ik wil langer rustig werken' of 'Ik zou best graag een goede gespreksleider willen worden'. De leerkracht is weer gespreksleider en probeert aan te voelen hoe authentiek de leervragen zijn. Voeren de kinderen een opdracht uit of willen ze ook echt werk maken van hetgeen ze hebben geformuleerd? Meester Jan stelt voor om op een bijzondere manier te gaan werken aan leervragen, namelijk met hulp van een videocamera. De kinderen vinden dit een goed idee.

Een veilig gevoel

Het gebruik van een videocamera kan op bezwaren stuiten bij leerkrachten, kinderen of ouders. Dat zit hem uiteraard niet in de camera maar in het gebruik van de beelden. Die kunnen confronterend zijn, onjuist worden gebruikt of in verkeerde handen vallen. Op steeds meer scholen voor basisonderwijs is in de schoolgids een passage opgenomen over het gebruik van videobeelden. Daarin staat dan dat SVIB ingezet kan worden in dienst van professionalisering van leerkrachten of voor leerprocessen van kinderen. En ook dat videobeelden alleen voor dergelijke doelen worden aangewend.

Wat de kinderen betreft, ligt het soms gevoeliger. Er kan nóg zoveel in de schoolgids staan, maar wanneer je het als leerling onplezierig vindt dat klasgenoten jou uitgebreid bekijken en beluisteren op een videofragment, dan moet je dit respecteren. Het zegt veel over het pedagogisch klimaat in de klas van

'Ik wil leren om vaker een vraag te stellen aan de andere kinderen'

Jan dat de kinderen in zijn groep allemaal in beeld willen komen.

Overigens heeft meester Jan alle kinderen

gevraagd om op een post-it op discrete wijze kenbaar te maken of ze al dan niet zichtbaar in beeld wilden verschijnen. De belangrijkste factor die de veiligheid in het onderwijs bepaalt, is de leerkracht zelf. Hij moet betrouwbaar zijn en kinderen niets opdringen. Wanneer je de camera in je tas laat zitten omdat de kinderen dit graag willen, win je veel in het wederzijds vertrouwen.

Gericht kijken naar beeld

Wanneer kinderen zelf leervragen hebben geformuleerd en zich veilig voelen, is de basis aanwezig om echt te 'kijken met kinderen'. Geef om te beginnen aan op welke momenten je gaat filmen en waarom juist op deze momenten. In de klas van meester Jan zijn dit situaties waarin de leerlingen in groepen samenwerken en gebruikmaken van de takenkaarten. Dit sluit immers aan bij de leervragen van de kinderen. Het zijn deze beelden die gebruikt worden om er een dag later naar te kijken.

Meester Jan heeft na iedere opname een selectie gemaakt van enkele korte fragmenten. 'Zo verlies je tijdens de les geen tijd met heen en weer spoelen.' Bovendien is het wenselijk

om de opnames minstens tweemaal te tonen. En dat gaat sneller met een vooraf gemaakte selectie. Bedenk dat ook kinderen moeten wennen aan het kijken naar eigen beelden. Meester Jan laat de kinderen eerst alles zien zonder gerichte opdracht. Voor de tweede keer deelt hij blaadjes uit met twee kolommen. De kinderen schrijven op wat ze feitelijk waarnemen onder de kopjes 'Dit zie ik' ik en 'Dit hoor ik'. Na ieder fragment is er een moment stilte om individueel notities te kunnen maken.

Nadat het werkblad 'Zien en Horen' is gebruikt gaan de kinderen als groep in gesprek. De leerkracht wordt gespreksleider, geeft beurten, verbindt opmerkingen, vat samen en bewaakt het tempo. Het gesprek groeit toe naar de vraag wat we morgen anders gaan doen en waar we morgen speciaal op gaan letten. Om dat vast te leggen wordt de camera straks opnieuw ingezet.

In de nabespreking met de leerkracht vraag ik hem of de geïnvesteerde onderwijstijd in verhouding is met de opbrengt ervan. En hij reageert resoluut: 'Ik win juist tijd. Door enkele lessen intensief met kinderen naar videobeelden te kijken en deze te bespreken, ontstaat duurzame gedragsverandering. Kinderen krijgen inzicht in hoe ze leren door scherp te leren kijken naar zichzelf en de groep. Dit bereik ik niet door te vertellen wat ik denk te zien'.

Taakkapitein

Na de eerste opname en het gesprek hierover waren de kinderen in de groep van Jan het al met elkaar eens. De namen van de taken die zij tot nu toe gebruikten, waren niet zo sterk. En ook de beschrijvingen daarbij waren voor de kinderen niet duidelijk genoeg. Logisch dat veel kinderen hun taken niet steeds uitvoerden zoals dit volgens de beschrijvingen zou moeten gebeuren.

Met de placemat als werkvorm hebben de kinderen in groepen nagedacht over een nieuwe naam voor wat tot nu toe taakkapitein heette en vooral ook over wat deze functie concreet moest gaan inhouden. De placemat is een coöperatieve werkvorm waarbij kinderen eerst individueel nadenken en notities maken voordat ze met elkaar in gesprek gaan. Er is uiteindelijk een nieuwe taakkaart gemaakt met daarop een nieuwe naam en een

Opschrijven wat je ziet en hoort

kersverse taakbeschrijving, geformuleerd door de kinderen. De nieuwe naam is 'groepsleider' geworden met als voornaamste argument dat deze persoon vooral leiding moet geven aan de groep, ongeacht de taak waaraan wordt gewerkt. De groepsleider zorgt ervoor dat iedereen aan het woord komt, dat vragen aan elkaar worden gesteld, dat een samenvatting wordt gegeven van het gesprek en dat het gesprek leidt tot het nemen van beslissingen.

Zelf taken beschrijven

Meester Jan wilde aanvankelijk dat de kinderen tijdens het samenwerken meer rekening gingen houden met de beschrijvingen van de bestaande taken. Hij had er al meer dan eens iets over gezegd, maar toch verliep het uitvoeren van de taken niet naar wens.

Door de kinderen zelf leervragen te laten formuleren en door het samenwerken centraal te stellen in plaats van het werken met de taakkaarten, werden de kinderen geactiveerd. Zij kwamen met het idee om nieuwe namen te bedenken voor de taken en om zelf te beschrijven uit welke deeltaken een taak bestaat.

Inmiddels werken de kinderen met zelf ontworpen taakbeschrijvingen en zal het niemand verbazen dat dit merkbaar is tijdens het samenwerken. De kinderen hebben de beschrijvingen doorleefd. Ze kennen de gedachten achter iedere formulering.

Het kijken naar videobeelden van een samenwerkingssituatie verloopt nu zeer gericht. Zien we en horen we wat we ons hebben voorgenomen en wat we hebben opgeschreven in de taakbeschrijvingen? Het is deze lijn tussen wat kinderen willen leren en hoe ze op videobeelden reflecteren die de kracht van kijken met kinderen bepaalt.

Groepsplan

Kijken met kinderen gebeurt op basis van een grote gemeenschappelijke leervraag zoals het verbeteren van de samenwerking tijdens groepswork. Het is een groepsplan dat rekening houdt met verschillen tussen kinderen. Zij mogen kleine individuele leervragen kiezen die passen bij de gemeenschappelijke leervraag.

De videocamera heeft op verschillende momenten in het leerproces een functie. Het

kijken en luisteren naar beelden geeft kinderen inzicht in hoe ze leren. Ze kunnen hierdoor nauwkeuriger aangeven wat mogelijke verbeteringen zijn. De kinderen kunnen hun doelen bijstellen en aan volgende opnames zien of er vooruitgang is geboekt. De beelden worden dan gebruikt voor een check die uiteindelijk kan bewijzen dat het leerdoel is behaald.

Succeservaringen bij het werken aan kleine overzichtelijke leerdoelen maakt de weg vrij om complexere leervragen te stellen. Denk maar aan het verbeteren van het pedagogisch klimaat, het verloop van een vertelkring of de taakwerkhouding van kinderen.

De videocamera is onmisbaar

Vincent Klabbers

is als SVIB-coach verbonden aan Hogeschool De Kempel in Helmond

MEER WETEN?

Voor reacties of het aanvragen van een training kunt u mailen naar v.klabbers@kempel.nl